

ROMAN WYTYCZAK

22 VII 1939 – 11 VIII 2020

W dniu 11 sierpnia 2020 roku zmarł dr Roman Wytyczak, pochowany 19 sierpnia na Cmentarzu Osobowickim. Wraz z jego odejściem pożegnaliśmy godnego pamięci Ossolińczyka. W Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich spędził 16 lat (1989–2005), w tym czasie stał się zasłużonym opiekunem jego zbiorów, a także autorem licznych prac z dziedziny kartografii, w tym również publikacji na temat ossolińskich kolekcji.

Ossolińskie lata to ostatni pod względem zawodowym i ogromnie ważny okres życia Romana Wytyczaka, choć nie najdłuższy. Tym bardziej można odczuwać satysfakcję z tego, że w murach Zakładu pracował ktoś, kto w autentyczny sposób żył sprawami swojej instytucji, kto z zaangażowaniem i niezwykle kompetentnie uczestniczył w budowaniu jej znaczenia. Rzecz warta jest podkreślenia, tym bardziej że droga Romana Wytyczaka do Ossolineum nie była bezpośrednia ani oczywista, a do Zakładu trafił jako specjalista w znacznym stopniu już ukształtowany i z dorobkiem zawodowym.

Urodził się 22 lipca 1939 roku w Samborze. W 1946 roku przyjechał z rodzicami na Dolny Śląsk i osiedlił się w Żarach, gdzie ukończył szkołę podstawową, a następnie, w 1957 roku, liceum ogólnokształcące. Kolejnym etapem jego edukacji były studia na Uniwersytecie Wrocławskim na Wydziale Nauk Przyrodniczych, które ukończył w 1963 roku, uzyskując tytuł magistra geografii na podstawie pracy pt. *Plejstocen i utwory starsze północnego obniżenia Niecki Turowszowskiej*.

Roman Wytyczak

Rozpoczęte po studiach życie zawodowe wypełniły w znacznej mierze doświadczenia pedagogiczne we wrocławskich szkołach. Najpierw, w latach 1963–1968, pracował jako nauczyciel geografii w Szkole Podstawowej nr 32, zaś w okresie 1968–1985 – w III Liceum Ogólnokształcącym we Wrocławiu. Później przyszedł czas na zmianę zawodu, którą przyniosło zatrudnienie w Archiwum Państwowym we Wrocławiu na stanowisku starszego archiwisty, przypadające na lata 1985–1989. Okres ten charakteryzowało coraz wyraźniej zaznaczające się zainteresowanie pracą naukową. Świadectwem tego stał się doktorat. Uchwałą Rady Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 2 grudnia 1987 roku (dyplom z datą 20 czerwca 1988 roku) Roman Wytyczak uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych za pracę doktorską napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Juliana Janczaka. Tematem były *Studia nad krajobrazem kulturowym*

międzyrzecza Bobru i Bystrzycy w XVIII wieku. Temat pracy świadczy dodatkowo o istotnej ewolucji głównych zainteresowań badawczych, które już wówczas zaczęły się koncentrować na geografii historycznej i historii geografii – dziedzinach, które już do końca życia pozostaną przedmiotem prawdziwej fascynacji i zamiłowania.

Ostatni etap zawodowy Romana Wytyczaka wyznacza praca w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, gdzie pracował od 1 marca 1989 roku aż do przejścia na emeryturę 28 stycznia 2005 roku, pełniąc od maja 1989 funkcję kierownika Gabinetu Kartografii. Wszystkie jego lata, zarówno wcześniejsze, jak i te spędzone w Ossolineum, znamionowało uczestnictwo w wielu nurtach życia społecznego, związane zarówno z pracą naukową, jak i innymi zainteresowaniami, wśród nich mądrze, głęboko pojmowanym krajoznawstwem. Świadectwem tej ostatniej pasji stało się wczesne (od 1959 roku) członkostwo w Polskim Towarzystwie Turystyczno-Krajoznawczym. Edukacyjne rezultaty zaangażowania w propagowanie wiedzy geograficznej i jej praktycznych walorów owocowały już od lat siedemdziesiątych licznymi nagrodami, takimi jak: Brązowa Odznaka „Zasłużony dla Województwa Wrocławskiego i Miasta Wrocławia” (29 grudnia 1975 roku), Nagroda Ministra Oświaty i Wychowania za wybitne osiągnięcia w pracy dydaktycznej i wychowawczej (14 października 1976 roku) czy też srebrna Honorowa Odznaka Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz Honorowa Odznaka „Turysta Dolnego Śląska”. Poważnym osiągnięciem, a zarazem afirmacją dorobku Romana Wytyczaka było powołanie go 12 grudnia 1996 roku przez prezydium Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk na członka Komisji Geografii Historycznej na okres kadencji władz PAN w latach 1996–1998.

Dawał wyraz swoim pasjom badawczym, pisząc liczne teksty naukowe ukazujące się w pracach zbiorowych i na łamach czasopism, zarówno naukowych („Sobótka”, „Annales Silesia”, „Polski Przegląd Kartograficzny”, „Wierchy”, „Czasopismo ZNIO”), jak i popularnonaukowych („Karkonosz”). O aktywności w tym zakresie świadczy choćby fakt, że już w chwili podjęcia pracy w Ossolineum, a więc w 1989 roku, w dorobku Romana Wytyczaka znajdowały się 33 pozycje – głównie artykuły naukowe, popularnonaukowe i popularyzatorskie. Dotyczyły zagadnień historycznogeograficznych, w tym historii gospodarczej, a także krajoznawczych. Później spod jego ręki wychodziło coraz więcej prac z zakresu historii kartografii, która stała się jego głównym przedmiotem zainteresowań i dyscypliną badawczą. W tym zakresie pozostawał niestrudzony do końca życia, jeszcze na emeryturze śledząc na bieżąco stan wiedzy na temat kartografii i przygotowując własne teksty do publikacji.

Czas zatrudnienia w Ossolineum wypełniły liczne osiągnięcia, dzięki którym Roman Wytyczak pozostawił niezatarty ślad w tej instytucji. Oprócz podkreślonej już wyżej, bo niezwykle ważnej i kształtującej jego osobę, pracy badawczej i piśmienniczej, podejmował też inne wyzwania. Uczestniczył w przygotowaniu wniosku rewindykacyjnego dotyczącego zbiorów kartograficznych Ossolineum pozostałych we Lwowie. Całość, uwzględniająca różne kategorie zbiorów, ukazała się jako praca zbiorowa pod egidą Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą w Ministerstwie Kultury i Sztuki¹. Publikacja wpisywała się wówczas w coraz mocniejszy nurt przybliżania problemu zbiorów pozostających na byłych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, pozwalając na pierwsze oficjalne – choć przy ówczesnym stanie badań siłą rzeczy jeszcze selektywne – podsumowanie stanu wiedzy o ossolińskich zbiorach we Lwowie.

Był to także czas coraz mocniejszego ukierunkowania Romana Wytyczaka na tematykę dolnośląską i wrocławską. Stał się jednym ze znawców zagadnień regionalnych, potrafiącym udanie zastosować swoją pogłębianą wciąż wiedzę w aktywności naukowej. Przez wiele lat z powodzeniem pełnił funkcję sekretarza redakcji „Rocznika Wrocławskiego” (1994–2002, t. 1–8), walnie przyczyniając się swoim zaangażowaniem, popartym znajomością problematyki wrocławskiej, do wysokiego poziomu tekstów trafiających na łamy czasopisma.

Oprócz bieżącej opieki nad zbiorami kartograficznymi Zakładu, ich powiększania i opracowywania, prowadził działalność naukową odnoszącą się wprost do ossolińskich kolekcji. Specjalizując się w historii kartografii, w szczególności kartografii Śląska, napisał wiele prac dokumentujących i analizujących powierzone mu materiały. Do najważniejszych publikacji należały katalogi poświęcone kartografii Śląska w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, pierwszy z nich dotyczący dawnych map z XVI–XVIII wieku, zaś drugi – map z XIX i początku XX stulecia², a także liczne artykuły w czasopismach i wydawnictwach zbiorowych.

Charakterystyczne dla wymienionych opracowań katalogowych było wyjście poza taki zakres treści, który pozornie można by utożsamiać

¹ *Wnioski rewindykacyjne księgozbioru Ossolineum oraz dzieł sztuki i zabytków ze zbiorów lwowskich*, red. nauk. J. Pruszyński, oprac. A. Juzwenko i in., Warszawa 1998.

² R. Wytyczak, *Śląsk w dawnej kartografii. Obraz Śląska na mapach XVI–XVIII wieku w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, Wrocław 1998; *idem*, *Śląsk na mapach z lat 1800–1945 w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, Wrocław 2008.

z pojęciem katalogu, a więc rejestrowego opisu materiałów, informującego o pewnym fragmencie kolekcji kartograficznych. Owszem, prace te przynosiły szczegółowe, analityczne wręcz opisy poszczególnych obiektów kartograficznych, lecz nie sprowadzały się wyłącznie do nich. Opatrzone były także tekstami wprowadzającymi, zawierającymi szereg cennych spostrzeżeń i odzwierciedlającymi długotrwanie gromadzoną wiedzę autora, stanowiąc wkład w poszerzenie znajomości określonego fragmentu historii kartografii. Dostrzegali ten aspekt inni specjaliści tej problematyki.

Dorobek Romana Wytyczaka był dostrzegany i doceniany także w samym Zakładzie. I tak, 19 grudnia 1997 roku otrzymał nagrodę dyrektora Ossolineum za zorganizowanie sesji naukowej pt. *Kartografia oficyny Karola Flemminga w Głogowie* oraz redakcję 7. zeszytu „Czasopisma Zakładu Narodowego im. Ossolińskich”, w którym zostały zamieszczone materiały z tej sesji. Uhonorowany został też jego udział w przygotowaniu wspomnianego wcześniej wniosku rewindykacyjnego ossolińskich zbiorów pozostałych we Lwowie, w części dotyczącej zbiorów kartograficznych. Z kolei wręczona w dniu 18 grudnia 1998 roku nagroda dyrektora Zakładu została przyznana za opracowanie wzmiankowanego wyżej katalogu map śląskich.

Roman Wytyczak był człowiekiem skromnym, nienarzucającym się swoją obecnością, a jednocześnie niezwykle pracowitym. Wspominając jego osobę z jeszcze jednej perspektywy, mianowicie bliskiego współpracownika, nie można tracić z pola widzenia pamięci o nim jako autorytecie w swojej dziedzinie, lecz także jako o znakomitym, wymagającym nauczycielu reprezentowanej przez siebie profesji. Nie będzie nadużyciem nazwanie go mistrzem, rozumianym nie tylko jako ktoś o ugruntowanych kompetencjach. W przypadku Romana Wytyczaka mistrzostwo wyrażało się również w tym, że po bliższym poznaniu na płaszczyźnie zawodowej stawał się osobą, której chciałoby się kiedyś dorównać, mając jednocześnie świadomość, jak niezmiernie trudne – o ile w ogóle wykonalne – jest to zadanie.

Mariusz Dworsatschek